

de vlaamse economische groei in brussels perspectief

Het is gemakkelijker de economische groei van het Vlaamse land objectief te behandelen dan de houding van de hoofdstad tegenover deze groei. Over dit sociologisch en sociaal-psychologisch onderwerp ontbreken de wetenschappelijke studies, zodat ik mij zal moeten beperken tot een impressionistische beschrijving, vanuit de gezichtshoek van een participerende getuige, wiens werkterrein grotendeels gelegen is in de public relations te Brussel voor de Vlaamse economie, maar wiens vaststellingen juist hierdoor misschien subjectief gekleurd zijn.

Eenzijdige informatie

Eerst en vooral, wat dient door 'Brussel' begrepen te worden? Gaat het over de publieke opinie van ruim één miljoen inwoners van de hoofdstedelijke agglomeratie, hoofdzakelijk franstaligen, maar waartoe toch ook een belangrijke minderheid Nederlandstaligen behoort? Of gaat het over de leidende kringen van publieke instellingen en particuliere ondernemingen die vanuit Brussel hun activiteit uitoefenen, maar waarvan het perspectief zich vaak over gans het land en tot ver buiten de grenzen van het land uitstrekt? Dit onderscheid zal dienen gemaakt te worden.

Toch kan men in het algemeen zeggen dat het besef van de Vlaamse economische groei der jongste vijf jaar slechts met vertraging en met grote leemten bij de Brusselse openbare mening doordringt. Men heeft niet dadelijk beroep te doen op het taalverschil om dit te verklaren. Hoe klein en hoe gecentraliseerd het land ook is, de klassieke kloof tussen de hoofdstad en de rest van het land, tussen 'la capitale' en 'la province' is ook in België van invloed, en brengt mede dat soms belangrijke regionale ontwikkelingen en snel groeiende bedrijven aan de Brusselse aandacht ontsaan. Dit is natuurlijk niet het geval voor datgene wat als van 'nationaal belang' wordt beschouwd: de havens, de grote openbare werken, de steenkolenmijnen, de grote traditionele ondernemingen vooral wanneer hun aandelen ter beurse genoteerd zijn. Deze ondernemingen bekleden een grotere plaats in de

economie van het Waalse landsgedeelte dan in Vlaanderen. Zo gaat ook in homogene landen meer aandacht naar de grote ondernemingen uit de staalproductie en de machineconstructie dan naar de middelgrote ondernemingen uit de textiel- en voedingssector. Vooral wanneer deze ondernemingen zoals met vele groeiende Vlaamse ondernemingen het geval is, niet in de beursnoteringen verschijnen, familiebezit zijn en de bescheidener juridische vorm van een p.v.b.a., en niet deze van een n.v. hebben aangenomen.

Laat ons hieraan toevoegen dat de visuele kennis van een land steeds oppervlakkig is wanneer geen bijzondere inspanningen gedaan worden. Zo ontbreekt het in West-Vlaanderen zeker niet aan Brusselse toeristen naar de kust en naar de kunststeden, die in het voorbijgaan langsheen de autosnelweg een nieuwe grote fabriek, en een nieuwe technische school opmerken. Hun weg voert echter zelden langsheen het Brugse nijverheidsdok, Zedelgem, de binnenhaven van Roeselare, en Zwevegem. Brusselse en Vlaamse toeristen naar Wallonië zullen even zelden een omweg maken om de oude en de nieuwe Borinage in ogenschouw te gaan nemen. Het industrieel toerisme is nog weinig ontwikkeld, al zijn de toekomstmogelijkheden ongetwijfeld groot.

Toch speelt ook het verschil in taal en mentaliteit tussen het franstalige Brussel en Vlaanderen een rol. Ondermeer langs de franstalige pers om. Het is hier niet de plaats om de kritiek te maken van haar zeer eenzijdige voorlichting over Vlaamse aangelegenheden. Zelfs wanneer een objectieve voorlichting wordt nagestreefd oriënteert een dagblad zich steeds op zijn verspreiding. Aan informatie over 'lokale' aangelegenheden van streken waar deze verspreiding gering is wordt uiteraard minder plaats ingeruimd; dit alleen reeds verklaart waarom Le Soir minder aandacht besteedt aan Gent dan aan Luik, aan Genk dan aan Doornik. Het tegenbewijs wordt geleverd door een Brussels dagblad, La Libre Belgique, waarvan de verspreiding in het Vlaamse land aanzienlijk is, en dat naast de berichtgeving de jongste jaren een reeks

'features' over kleine Vlaamse steden en streken heeft gepubliceerd.

De gespecialiseerde economische dagbladen zijn reeds meer verplicht tot volledigheid in hun economische informatie, en ook hier zijn belangrijke verbeteringen vast te stellen; de beperking schijnt hier vooral te liggen in een zekere eenzijdigheid van hun traditionele optiek als beurskranten en financiële bladen, die de uitbouw, naar buitenlands voorbeeld, tot volledige economische dagbladen in de weg zit.

Deelname aan de groei

Uiteraard is de economische groei van het Vlaamse land beter en sneller doorgedrongen tot die Brusselse kringen die ermede professioneel te maken hadden. De te Brussel gevestigde distributiebedrijven, grote bouwondernemingen, banken e.a. hebben deze groei direct kunnen vaststellen, en hebben erop gereageerd door de aanwerving van tweetalig personeel (ook voor de centrale zetels), door de oprichting van nieuwe filiales in het Vlaamse land, en zelfs door de vrij krachtige concurrentie voor deze markt in expansie; zie de oprichting van soms indrukwekkende bijzetels door banken die totnogtoe hun activiteit tot Brussel (eventueel ook tot Antwerpen) beperkten. Zie ook de toename van de immobiliere verrichtingen door Brusselse groepen in het Vlaamse land.

Nog directer in deze groei betrokken zijn de te Brussel gevestigde grote groepen, het tiental holdings (plus twee grote familiale groepen) die een overwegende plaats innemen in het bankwezen, de zeescheepvaart, de steenkolenproductie, de electriciteitsproductie, de staalnijverheid, de productie van non-ferro metalen, glas en cement, en bovendien nog belangrijk zijn in de sectoren chemie en petrochemie, metaalverwerking, papier, electrotechniek en electronica. Geografisch liggen de belangen van deze groepen ongelijk verspreid. De investeringen van de grootste, de Société Générale de Belgique, zouden ongeveer gelijk over het Vlaamse en het Waalse landsgedeelte verdeeld liggen. De volgende groep, Brufina-Cofinindus is in het Vlaamse land vooral in de steenkolen- en electriciteitsproductie belangrijk, terwijl twee andere groepen, Coppée en Union Chimique-Chemische Bedrijven dan weer sterk in de eigenlijke industrie van het Vlaamse land vertegenwoordigd zijn.

De economische groei van het Vlaamse land is natuurlijk des te minder aan de leiding van deze groepen ontgaan omdat de expansie van hun ondernemingen ertoe ten eerste heeft bijgedragen. Toch werd de aandacht op de bredere groeimogelijkheden, buiten hun eigen traditionele sectoren, vaak opgewekt door

de vestiging van filiales van buitenlandse ondernemingen met wereldnaam. Deze vestigingen die bijna steeds nieuwe sectoren betroffen, en dus niet in concurrentie kwamen met bestaande Belgische bedrijven, werden door de grote groepen op constructieve wijze onthaald, en zelfs door hun banken en electriciteitsbedrijven positief in de hand gewerkt.

De Vlaamse economische expansie heeft anderzijds deze leidende economische kringen meer 'public relations-minded' gemaakt in Vlaamse richting. Dit komt o.m. tot uiting in het toenemend aantal publicaties in het Nederlands van verslagen en tijdschriften, in een toenemende tweetaligheid in het economisch leven te Brussel, en vooral in een open houding inzake de vernederlandsing van het bedrijfsleven in het Vlaamse land, die minstens wordt beschouwd als onvermijdelijk, op kortere of langere termijn. Zelfs de recente opname van enkele vooraanstaande figuren uit het Vlaamse land in de beheerraden van de grote banken staat in dit teken, al stemde zij ook overeen met een aanbeveling van de Bankcommissie tot het nastreven van een grotere professionele en regionale diversiteit in deze beheerraden.

Lokalisatiebeslissingen

Het is hier de plaats om een woord te zeggen over de houding van deze leidende economische kringen tegenover de regionaal-economische regeringspolitiek, en over hun eigen lokalisatiebeleid bij vestiging van nieuwe en uitbreiding van bestaande ondernemingen. Het representatieve Verbond der Belgische Nijverheid is zeker geen promotor geweest van een selectief regionaal-economisch overheidsbeleid, waarin men gemakkelijk een ongewenst dirigisme, een scheefftrekking van het spel der economische wetmatigheden, en een verwaarlozing van de perspectieven van de grotere economische ruimten kon zien. Daarom was, onmiddellijk na de expansiewetten van 1959, een positieve stellingname in het jaarverslag van de Brufina belangrijk en ook tekenend voor het ruime gebruik dat ook de andere grote groepen van de mogelijkheden, ook regionale, van deze nieuwe wetgeving zijn gaan maken. Hierbij kwamen zij soms, overigens zeer tot hun ongenoegen, in het spanningsveld van de Vlaams-Waalse verhoudingen terecht. Sommige lokalisatiebeslissingen zijn in het Vlaamse land het voorwerp geweest van veel kritiek, al was dit de jongste jaren minder het geval. Dan kwam o.m. naar aanleiding van de vestigingsbeslissing van Sidmar de kritiek van Waalse zijde: 'Bruxelles, sans doute inspirée par un atavisme séculaire auquel sa laborieuse francisation n'a rien changé, se promet bien d'être le pivot de

l'expansion flamande (.....) Pesant de toutes ses forces là où l'équilibre national est le plus précaire, elle l'a rompu en basculant dans le camp de l'économie flamande, non sans protester, — preuve ultime de son incompréhension — de son attachement à la langue française. Aldus een passus uit het Bulletin du Grand Liège, die eerder door zijn literaire kwaliteit dan door zijn juistheid uitmunt.

De voor de hand liggende waarheid is dat de lokalisatiebeslissingen in de eerste plaats door economische overwegingen worden ingegeven; zij moeten bedrijfs-economisch verantwoord of minstens doenbaar zijn. Deze overwegingen speelden vaak in het voordeel van het Vlaamse land: geografische ligging, arbeidsreserve (men heeft ten onrechte beweerd dat ook lagere lonen en grote volgzzaamheid van de werknemers hierbij een grotere rol hebben gespeeld). Vandaar tot het verwijt dat de Brusselse leidende kringen de onverschillige cosmopolitische outlook van het 'internationaal kapitaal' aan de dag leggen is een grote stap. Door tal van banden is de overgrote meerderheid in deze kringen eerder met de Waalse industriële streken verbonden: herkomst, taal, traditie, vertrouwdeheid met hun 'external economics', conservatisme. Dit bracht overigens mede dat de Waalse drukkingmogelijkheden op deze kringen groter waren dan de Vlaamse. De grote investeringsbeslissingen in het Vlaamse land (Sidmar, deelname aan de petrochemie te Antwerpen, electriciteit) werden getroffen vanuit economische overwegingen en zelfs noodwendigheden. Waar het mogelijk was werd een balanspolitiek gevolgd die het Vlaamse land zeker niet bevoordeligd heeft, wanneer bijvoorbeeld de arbeidsintensieve bedrijven in Vlaanderen werden gevestigd of uitgebreid, en de kapitaalsintensieve in Wallonië.

Het juiste beeld

De feiten over de regionale verschillen tussen de landsgedeelten zijn overigens de jongste jaren ook in de Brusselse wetenschappelijke kringen wel komen vast te staan. Het Dulbea-instituut van de Vrije Universiteit van Brussel, en het Nationaal Instituut voor de Statistiek zijn tot dezelfde conclusies gekomen: de groei (vooral industrieel) van het Vlaamse land is groter dan deze van Wallonië, en even groot als deze van Brussel (waar de groei hoofdzakelijk in de tertiaire dienstensector gelegen is). Vlaanderen haalt hiermede echter slechts een achterstand in tegenover Wallonië, en vooral tegenover Brussel. Nu de werkloosheid over heel het land sterk verminderd is, blijft de mobiliteit van de arbeidskrachten toch nog een hoofdzakelijk Vlaams verschijnsel. Zelfs over de demografische situa-

tie komt het juiste (en genuanceerde) beeld geleidelijk tot zijn recht, tegen het vertekende beeld waarmee men de onrust in Brusselse en Waalse kringen heeft trachten aan te wakkeren. Het eveneens vertekende beeld van een bevoordeling van het Vlaamse land inzake openbare werken wordt al even krachtig door de feiten gelogenstraft.

De verhouding van Brussel tot Vlaanderen op economisch gebied maakt deel uit van een veel bredere, sociaal-psychologische, sociologische en zelfs politieke verhouding. De Vlaamse economische groei werkt hierop in. Op de gebieden van taal en cultuur is de aantrekkingskracht vanuit het Zuiden nog steeds dominerend. In de andere schaal van de balans ligt de toegenomen economische aantrekkingskracht van het Vlaamse land, of, indien men zoals vele Brusselaars deze dualiteit liefst uit zijn bewustzijn verdringt, van een driehoek Brussel-Gent-Antwerpen (met dan toch nog enkele uitlopers). De geografische waarheid is dat Brussel weliswaar in het centrum van het land gelegen is, maar toch ook hoofdzakelijk in het Vlaamse land, en dat deze driehoek aaneengroeit. De beschouwingen die gouverneur Declerck over de as Antwerpen-Brussel heeft gemaakt zijn mutatis mutandis op dit hele gebied toepasselijk. Zelfs de sterke stroom van forenzen uit dit gebied naar de hoofdstad vormt op een of andere wijze een band, wat men verder ook over het voor en tegen van deze mobiliteit moge denken, en ook indien men rekening houdt met de toename der mobiliteit vanuit Henegouwen tijdens de jongste jaren. Tot en met de Brusselse stations ligt Brussel in het Vlaamse land.

Niet alleen de Brusselaars, maar ook de Vlamingen zouden deze elementaire gegevens psychologisch moeten verwerken. Tegenover de onwetendheid bij de Brusselaars staat bij de Vlamingen vaak een overdreven terughoudendheid. Hoeveel daarover ook in de politieke discussie der jongste jaren te doen is, Brussel is steeds minder een welafgebakende entiteit, en het bezit steeds minder identiteit. Het is, zoals iedereen weet, een hoofdstad, een Europese hoofdstad ook, dit wil zeggen een kruispunt, een plaats van contact met de wereld. Waarom van deze mogelijkheden niet volop gebruik gemaakt? Zeker zijn er de taaië, nog steeds systematisch in stand gehouden vooroordelen tegenover Vlaanderen op de gebieden van taal en cultuur. Maar er is ook een brede inslag van menselijke, bijna hartelijke verdraagzaamheid, die tenslotte de vooroordelen zal overwinnen. Juist vanuit de kringen van de groeiende Vlaamse economie moet in Brussel een aanwezigheidspolitiek gevoerd worden, die met een beheerst en tactvol zelfvertrouwen de vooroordelen zal helpen opruimen.